

Мовчан Роман Олександрович,
професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
доктор юридичних наук, професор

Рубащенко Микола Анатолійович,
доцент кафедри кримінального права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТАЄМНИЦІ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО НАЛЕЖИТЬ ДЕРЖАВІ, ЗА ПРОЄКТОМ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ОКРЕМІ ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ

У статті проаналізовано положення проєкту нового Кримінального кодексу України, присвячені регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення проти таємниці інформації, що належить державі. Виявлено дискусійні аспекти розглядуваних проєктованих приписів, а також розроблено рекомендації щодо удосконалення останніх.

Зокрема, за результатами написання статті доведено необхідність корегування більшості передбачених відповідним розділом Проєкту ознак, які підвищують тяжкість аналізованих злочинів (як на один, так і на два ступеня), за результатами чого їх зміст має бути приведений у відповідність до розроблених у кримінально-правовій доктрині вимог щодо «кваліфікуючих» ознак як засобу диференціації кримінальної відповідальності. Також аргументується виправданість надання відповідного кваліфікуючого значення певним наслідкам досліджуваних діянь.

Обґрунтовується доцільність зміни кримінально-правового статусу окремих розглядуваних кримінальних правопорушень, ступінь тяжкості одних із яких наразі виглядає невинувато заниженим (передусім йдеться про відповідні проступки), а інших, навпаки, – де-що завищеним.

Констатується доцільність: а) уточнення ознак предмета злочину, передбаченого ст. 9.2.3; б) заміни вживаного у статтях 9.2.4 та 9.2.5 формулювання «в умовах воєнного стану» на «в особливий період», що у перспективі дало б можливість кваліфікувати за цими нормами і відповідні діяння, вчинені в умовах фактично триваючого збройного конфлікту, який не супроводжувався оголошенням воєнного стану; в) повернення характерного для чинного кримінального законодавства «спеціального» статусу суб'єкта, спроможного нести відповідальність за втрату носія інформації, що містить державну таємницю (ст. 9.2.7 Проєкту). До того ж, підкреслюється, що під час удосконалення відповідних положень Проєкту необхідно враховувати позитивний релевантний іноземний досвід (передусім європейських країн).

Ключові слова: національна безпека, службова інформація, державна таємниця, розвідувальна таємниця, несанкціоноване поширення, розголошення, втрата, особливий період, воєнний стан, кримінальна відповідальність, диференціація відповідальності.

Постановка проблеми. 30 січня 2023 р. на розсуд фахівців була представлена чергова (і остання станом на сьогодні) версія розроблюваного робочою групою з питань розвитку кримінального права проекту нового Кримінального кодексу України (далі – Проект). Аналізуючи цей документ, не можна не помітити того, що, порівняно з чинним Кримінальним кодексом України (далі – КК), питання регламентації відповідальності за так звані «кримінальні правопорушення проти таємниці інформації, що належить державі» у ньому, подібно до багатьох інших, вирішується принципово інакше. Причому це стосується не лише запропонованого в Проекті виділення окремого розділу 9.2, який повністю присвячений саме і виключно згаданій групі посягань, але й істотного корегування редакцій включених до нього норм, втілення абсолютно нової моделі диференціації відповідальності за вчинення розглядуваних діянь, застосування відмінного підходу до визначення кримінально-правового статусу досліджуваних деліктів тощо.

Водночас, ретельно проаналізувавши відповідні положення Проекту, було виявлено, що попри прогресивний та новаторський характер більшості втілених у них ідей, окремі з цих проєктованих приписів є доволі дискусійними. Потреба усунення цих неоднозначних положень і обумовила необхідність написання цієї статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінальної відповідальності за вчинення окремих діянь, які у Проекті позначаються як «кримінальні правопорушення проти таємниці інформації, що належить державі», ставала предметом наукових розвідок таких українських науковців: П. П. Андрушко, М. В. Анчукова, В. Ю. Бойчук, А. К. Виноградов, Т. Ю. Вислоцька, О. С. Володавська, Л. Ф. Дадерко, М. В. Дубняк, В. М. Киричко, В. В. Кухар, М. І. Михайлуца, В. І. Олійник, Ю. А. Пономаренко, О. С. Самойлова, Д. С. Усов, М. І. Хавронюк, О. О. Шабліста, О. В. Шамсутдінов та інших. Водночас маємо констатувати, що названими фахівцями досліджувалися лише відповідні норми чинного КК; згадані ж положення Проекту, наскільки відомо авторам цієї статті, у вітчизняній юридичній літературі аналізу ще не піддавалися.

Постановка завдання. Метою цієї статті є критичне осмислення положень Проекту, присвячених кримінально-правовій охороні таємниці інформації, що належить державі (розділ 9.2), виявлення дискусійних положень утіленого підходу, а також розроблення на цій основі рекомендацій щодо удосконалення розглядуваних проєктованих норм.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи особливості структури Проекту, наше дослідження доцільно розпочати з характеристики розміщених на початку розділу 9.2 «кваліфікуючих» ознак відповідних злочинів (згідно з термінологією Проекту – ознак, що підвищують тяжкість злочину).

Насамперед хотілося б зазначити, що в теорії кримінального права були розроблені основні спеціальні вимоги до змісту кваліфікуючих ознак як засобу диференціації кримінальної відповідальності. І як відомо, серед таких вимог є, з одного боку, фактична або вірогідна поширеність на практиці відповідного більш небезпечного варіанта кримінально протиправної поведінки, а з іншого – його нехарактерність (обставини, яким надається властивість кваліфікуючих, не повинні бути нормою для більшості кримінальних правопорушень) [1, с. 125–129].

Однак уважно вивчивши систему відповідних ознак, ми дійшли висновку, що вказівка в статтях 9.2.1 та 9.2.2 на більшість із них (або ж їх формулювання) навряд чи узгоджується зі згаданими вище вимогами. Зокрема, проаналізувавши зміст ознак у вигляді вчинення розглядуваних злочинів «в складі або за завданням організованої групи чи злочинної організації» (п. 1 ст. 9.2.1) та «в складі простої групи» (п. 1 ст. 9.2.2), хотілося б зазначити таке:

– по-перше, під час аналізу правозастосовних матеріалів нам не доводилося зустрічати випадків, коли відповідні різновиди інформації розголошувались / поширювались у складі (за завданням) відповідних груп / організацій (вони вчинялись одноособово);

– по-друге, нам важко зрозуміти «пов'язаність» цих ознак із аналізованою групою злочинів, оскільки хіба що теоретично можна уявити ситуації, коли особа саме розголошує / поширює (не збирає!) відповідну інформацію у складі (за завданням) згаданих груп / організацій, і водночас такі дії не містять ознак інших складів злочинів, зокрема передбачених розділом 9.1 посягань на державну безпеку (наприклад, шпигунство).

Через це вказівку на відповідну ознаку можна розцінити як порушення принципу фактичної (що підтверджується наявною практикою) або вірогідної (що пов'язано з юридичною природою аналізованих діянь) поширеності на практиці відповідного більш небезпечного варіанта кримінально протиправної поведінки.

Зауваження протилежного характеру можна висловити на адресу такої ознаки, як-от вчинення злочину «особою, якій відповідна інформація була довірена або стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень чи професійних обов'язків» (п. 2 ст. 9.2.2).

Указівка на цю ознаку фактично свідчить про розширення кола суб'єктів злочину, передбаченого ст. 9.2.3, якими, на відміну від відповідних аналогів, які містяться у чинному КК (статті 328, 330)¹, мають визнаватися не лише особи, яким відповідна інформація була довірена або стала відома у зв'язку з ви-

---

¹ Детальніше про це див. [2].

конанням службових повноважень чи професійних обов'язків [3, с. 1011, 1017], але й так звані «випадкові» набувачі. Про це, до речі, прямо зазначається в коментарях розробників Проекту, які вказують на необхідність одночасного внесення відповідних змін і до Закону України «Про державну таємницю» [4] (доцільність такого кроку має стати предметом окремого дослідження).

Водночас дозволимо собі припустити, що навіть з урахуванням цього кроку в абсолютній більшості випадків суб'єктом аналізованих злочинів все ж будуть визнаватися саме згадані вище особи, яким відповідна інформація була довірена або стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень чи професійних обов'язків – тобто саме ті особи, вчинення розголошення відповідної інформації якими пропонується визнавати ознакою, яка підвищує тяжкість розглядуваних злочинів на один ступінь.

Отже, в цьому разі маємо справу з небажаним випадком, коли обставина, якій надається властивість «кваліфікуючої» (підвищення ступеня тяжкості злочину), буде нормою для більшості аналізованих кримінальних правопорушень. А це, зі свого боку, свідчить про те, що вказівка на цю ознаку порушує іншу окреслену раніше вимогу до змісту кваліфікуючих ознак – нехарактерність цього більш небезпечного варіанта поведінки.

Попри значущість згаданих вище принципів, майже всі дослідники відповідної проблематики визнають, що першою вимогою до будь-якої обставини, яка «претендує» на статус кваліфікуючої, є те, що вона обов'язково повинна істотно змінювати суспільну небезпеку конкретного злочину [1, с. 121–122]. Зважаючи на наявність цієї вимоги, не виглядає вдалим формулювання такої «кваліфікуючої» ознаки складів розголошення державної чи розвідувальної таємниці або службової інформації (ст. 9.2.3), несанкціонованого поширення інформації про направлення чи переміщення товарів військового призначення (ст. 9.2.4) та про переміщення або розміщення військових формувань України (ст. 9.2.5), як учинення цих злочинів «з використанням медіа, інформаційної системи чи мережі Інтернет» (п. 4 ст. 9.2.2), адже за такого підходу посилені караність буде передбачена не лише за об'єктивно небезпечніші діяння, а й за посягання, позбавлені такої властивості. Пояснимо свою позицію.

Відповідно до новоприйнятого (від 13 грудня 2022 р.) Закону України «Про Медіа» останнім властивий розрахунок на широку аудиторію, наявність відповідальних за редакційну політику, відповідність спеціальному законодавству, а в окремих випадках – реєстрація чи навіть ліцензування діяльності. Такий їх статус підвищує й небезпеку здійснюваних завдяки ним інформаційних діянь – несанкціонованого поширення інформації про направлення чи переміщення товарів військового призначення чи про переміщення або розміщення військових формувань України. Не виключено здійснення через медіа й розго-

лошення державної таємниці або службової інформації. З урахуванням цього доцільність посилення відповідальності за скоєння розглядуваних посягань із «використанням медіа» сумнівів викликати не повинна.

Однак подібний висновок навряд чи можна зробити стосовно «використання мережі Інтернет» або, тим паче, «інформаційної системи». З урахуванням того, що в Проекті інформаційною системою пропонується вважати фактично будь-який комп'ютер чи комп'ютерні дані (п. 21 ст. 1.4.1), виходить, що серед іншого, ця ознака буде охоплювати і такий чи не найпоширеніший різновид спілкування між людьми, коли інформація розголошується/поширюється в листуванні двох осіб у приватному (спільному тільки для них) чаті через соціальний месенджер, оскільки в цьому разі використовується мережа Інтернет та інформаційна система (програма у вигляді застосунку Viber, Facebook, Telegram тощо). Та хіба є підстави вважати, що такий спосіб розголошення/поширення інформації бодай якось відрізняється за ступенем небезпечності від звичайного телефонного чи очного спілкування двох осіб? Очевидно, ні, адже, на відміну від ще недалекого минулого, в умовах сьогодення використання мережі Інтернет і відповідних програм відбувається повсякчас і практично в усіх сферах життя.

Зазначимо, що сказане однаковою мірою стосується як розголошення (ст. 9.2.3), так і несанкціонованого поширення інформації (статті 9.2.4 та 9.2.5). Стосовно останнього варто додати, що абсолютна більшість цих злочинів якраз-таки і вчиняється з використанням принаймні інформаційних систем чи мережі Інтернет (пости у Facebook, повідомлення у Telegram тощо) [5, с. 97–101; 6, с. 149–150].

Можна припустити, що криміноутворюючим фактором для підвищення ступеня тяжкості «розголошення» (ст. 9.2.3) слугує саме спрямованість інформаційної дії на значне (невизначене) коло осіб, тобто те, що відповідну інформацію або доступ до неї отримує не одна, а багато осіб водночас. Тому пропонується розглянути доцільність заміни розглядуваної ознаки на публічність розголошення/поширення («...вчинення умисного злочину: (...) 5) публічно;»). У такому вигляді ця кваліфікуюча ознака охоплюватиме й випадки використання медіа. Зі свого боку, у п. 54 ст. 1.4.1 Проекту, в якому надається значення публічності, необхідно додати слово «розголошення».

Водночас стосовно «несанкціонованого поширення» (ст. 9.2.4 і ст. 9.2.5) публічність практично завжди буде іманентною рисою його вчинення, а тому вона вочевидь не повинна визнаватись ознакою, з якою пов'язується посилення караності перерахованих у відповідних нормах діянь.

Аналізуючи систему відповідних підстав для диференціації відповідальності, не можна залишити поза увагою невключення до їх списку ознаки спричинення майнової та інших видів шкоди, яка фігурує у статтях 114-2, 328, 329,

330 чинного КК. Зрозуміло, що наслідки у відповідних злочинах описані законодавцем так, що вони набувають оціночного характеру [7, с. 691; 6, с. 154; 8, с. 113]. Однак вважаємо, що це якраз той випадок, коли подібний підхід є виправданим з огляду або на неможливість вимірювання в грошовій формі низки видів тяжких наслідків для національної безпеки України, або на неадекватність такого виміру. Наприклад, ідеться про наслідки у вигляді: розголошення особливо важливих відомостей про новітні розробки у сфері оборони; отримання в умовах воєнного стану/особливого періоду доступу ворожої країни до державної таємниці, внаслідок чого супротивник отримує суттєву перевагу; відмічену в юридичній літературі окупацію частини території України [8, с. 113] тощо. З огляду на наведені аргументи рекомендуємо розглянути можливість диференціювати відповідальність за аналізовані діяння, які спричинили настання відповідних різновидів наслідків.

На перший погляд може скластися враження, що серед досліджуваних підстав чи не найменше нарікань має викликати ознака у вигляді вчинення відповідних злочинів *«з використанням влади, службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей публічною службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище»* (п. 2 ст. 9.2.1). Водночас хотілося б звернути увагу на те, що відповідні повноваження/можливості публічної службової особи можуть бути використані не при «розголошенні», а лише при «збиранні» тієї чи іншої інформації. У який спосіб ці повноваження/можливості можуть допомогти при «розголошенні», підвищуючи цим ступінь його небезпечності, зрозуміти важко, через що доцільним убачається виключення цієї ознаки з відповідного переліку.

Завершуючи відповідну рубрику, варто відмітити, що аналізовані діяння в Проекті віднесені до злочинів 3-го (базового) ступеня тяжкості, а тому за наявності відповідних «кваліфікуючих» ознак вони автоматично ставатимуть злочинами вже 4-го або навіть 5-го ступеня тяжкості відповідно. Наприклад, згідно із Проектом злочинами 4-го ступеня тяжкості мають визнаватися такі діяння: розголошення інформації будь-яким «звичайним» службовцем (скажімо, товаришу під час спільного споживання алкогольних напоїв), несанкціоноване поширення через Інтернет інформації про направлення в Україну товарів військового призначення особою, яка є патріотом України, і легковажно та необдуманно хотіла поділитися радістю з приводу цієї події (наприклад, надання танків) з іншими своїми «друзями» через соціальні мережі тощо.

Водночас хотілося б звернути увагу на те, що діяння, як-от зрада України, шпигунство, диверсія тощо в Проекті були визнані лише злочинами 5-го ступеня тяжкості. Тож із позиції системності проєктованих положень виникає питання: чи справді ці злочини (шпигунство або підривна діяльність проти України

та пост патріота у Facebook) є настільки близькими за ступенем своєї суспільної небезпеки, що різниця між ними становить лише один щабель тяжкості? На нашу думку, відповідь на це питання має бути негативною, а тому в Проєкті потрібно або підвищити ступінь тяжкості згаданих злочинів проти державної безпеки (розділ 9.1), або навпаки, – знизити пропонований базовий ступінь тяжкості злочинів проти таємниці інформації, що належить державі (розділ 9.2).

Далі перейдемо до висвітлення дискусійних аспектів, які притаманні нормам, що описують ознаки основних складів окремих правопорушень проти таємниці інформації, що належить державі.

Аналізуючи ст. 9.2.3 *«Розголошення державної чи розвідувальної таємниці або службової інформації»*, насамперед звертаємо увагу на ту обставину, що Проєктом не передбачено кримінальної відповідальності за незаконні дії зі службовою інформацією у сфері оборони країни *незалежно від шляхів її отримання*, які охоплюються ст. 330 чинного КК. Водночас зазначимо, що, на відміну від підходу, відображеного в ст. 9.2.3, при формулюванні відповідної «кваліфікуючої» ознаки шпигунства (п. 1 ст. 9.1.3) поряд з інформацією, яка містить державну чи розвідувальну таємницю, окремо вказується на *службову інформацію у сфері оборони країни*. Вона є різновидом інформації для службового використання, підлягає певним охоронним заходам. Перелік відомостей, які її становлять, затверджують органи державної влади і органи місцевого самоврядування (див., наприклад, наказ Міністерства оборони України від 27 грудня 2016 р. № 720). Інформація, яка міститься в цих переліках, достатньо важлива, щоб за її розголошення передбачати кримінальну відповідальність. Але вона не обов'язково має бути отримана лише під час оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності. Ба більше: вона взагалі не завжди, власне, «отримується» («збирається»), адже може бути створена й самими уповноваженими органами [9, с. 63]. З огляду на те, що розголошення відомостей оперативно-розшукової діяльності передбачено окремою ст. 8.2.12 Проєкту, вважаємо, що п. 2 ст. 9.2.3 доцільно викласти в такій редакції: *«2) службову інформацію у сфері оборони України, у тому числі зібрану або створену під час оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності»*.

До того ж в аналізованій ст. 9.2.3 відповідальність передбачено за умисне розголошення *не лише державної, але й розвідувальної таємниці* (щоправда нижче нами будуть висловлені критичні судження щодо цього) та *службової інформації у сфері оборони країни*, натомість у присвяченій необережному розголошенню державної таємниці ст. 9.2.6 (власне, так само, як і в ст. 9.2.7) два останні різновиди інформації чомусь не згадуються. Незрозуміло, чому в ст. 9.2.3 відповідні різновиди інформації визнаються «рівноцінними», а вже в ст. 9.2.6 – ні.

У контексті аналізу ст. 9.2.3 Проекту не буде зайвим звернути увагу і на анонсований у попередньому абзаці термінологічний аспект, пов'язаний із одночасною вказівкою в ній на «державну» і «розвідувальну» таємницю. Справа в тому, що відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про розвідку», *розвідувальна таємниця* – це вид *таємної інформації*, що охоплює відомості та дані, отримані або створені розвідувальними органами України під час виконання покладених на них завдань та здійснення функцій, розголошення яких може завдати шкоди функціонуванню розвідки і доступ до яких обмежено в інтересах національної безпеки України. Водночас згідно зі ст. 8 Закону України «Про державну таємницю» до *державної таємниці* у порядку, встановленому цим Законом, відноситься інформація про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати *розвідувальної і контррозвідувальної діяльності*; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність; про склад і конкретних осіб, що є негласними штатними працівниками органів, які здійснюють розвідувальну і контррозвідувальну діяльність. Згідно зі ст. 4.4.2 ЗВДТ до державної таємниці у сфері державної безпеки та охорони правопорядку відносяться, зокрема, відомості про організацію, завдання, результати контррозвідувальної чи *розвідувальної діяльності, розголошення яких створює загрозу національним інтересам і безпеці*; *відомості про розвідувальну інформацію (...)*; відомості про результати аналізу *розвідувальної інформації, розголошення яких створює загрозу національним інтересам і безпеці* тощо.

З урахуванням викладених положень виникає сумнів у доцільності виділення в п. 1 ст. 9.1.3 поруч із «державною таємницею» окремо також і «розвідувальної таємниці». Можемо припустити, що малася на увазі службова інформація в сфері оборони України, зокрема й така, яка отримується в процесі контррозвідувальної або оперативно-розшукової діяльності (ідеться про предмет злочину, передбаченого ст. 330 чинного КК або ст. 9.2.3 проекту). Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про інформацію» службова інформація не є різновидом таємної інформації, а поряд з нею та конфіденційною інформацією визнається видом інформації з обмеженим доступом.

Удосконалення потребують і статті 9.2.4 і 9.2.5 Проекту. Зокрема, навряд чи можна вважати оптимальним відображений у них підхід, згідно з яким відповідальність за несанкціоноване поширення передбачених у цих нормах різновидів інформації встановлюється лише в разі вчинення поширення «*в умовах воєнного стану*».

Це обумовлено тим, що збройний конфлікт може і не супроводжуватись оголошенням воєнного стану. Власне, починаючи з 2014 р., приклад саме такої ситуації можна було спостерігати і в Україні, на території якої відбувся

збройний конфлікт², але воєнний стан уведений так і не був (аж до 24 лютого 2022 р., не враховуючи його тимчасове введення наприкінці 2018 р.). З огляду на це питання, яке один із авторів цієї статті свого часу вже ставив у контексті відповідної кваліфікуючої ознаки злочинів, передбачених статтями 111 та 113 чинного КК: а чи є підстави вважати, що випадки несанкціонованого поширення відповідної інформації в умовах фактично триваючої, але без уведення воєнного стану, війни на Донбасі, були менш небезпечними за аналогічні прояви, вчинені в 2022 р. уже при введеному воєнному стані? [10]

На нашу думку, такі підстави відсутні, тому вважаємо, що в удосконаленних варіантах розглядуваних проєктованих норм мало б вказуватися не на «воєнний стан», а на «особливий період». Зрозуміло, що за умови реалізації такого кроку «кваліфікуюче» значення ознаки у вигляді вчинення відповідних злочинів «в особливий період чи під час надзвичайного стану» (п. 3 ст. 9.2.2 Проєкту) не мало б поширюватися на аналізовані діяння, адже така ознака вже була б їх конститутивною характеристикою.

Крім розглянутих вище умисних, розділом 9.2 Проєкту передбачено відповідальність і за *вчинені з необережності розголошення державної таємниці* (ст. 9.2.6) та *втрату носія інформації, що містить державну таємницю* (ст. 9.2.7).

На відміну від ст. 328 чинного КК, яка, згідно з певним консенсусом у наукових джерелах, передбачає уніфіковану відповідальність за умисне та необережне розголошення державної таємниці [11, с. 101], у Проєкті кримінально-правовий статус цих деліктів диференційований: якщо умисний різновид такої поведінки пропонується визнавати злочином 3-го ступеня тяжкості (ст. 9.2.3), то необережний – лише проступком. І це попри те, що суб'єктом такого проступку може бути лише особа, яка має відповідні знання щодо особливого предмета (відповідної таємниці) та навчена щодо поводження з ним. Водночас ще раз підкреслимо, що наразі такі необережні діяння мали б кваліфікуватися за ч. 1 ст. 328 КК, в якій передбачено безальтернативне покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 2 до 5 років. На нашу думку, така різюча відмінність у караності, яка так само характерна і для ст. 9.2.7 Проєкту та ст. 329 КК, викликає питання, оскільки йдеться про державну таємницю – інформацію, яка суворо охороняється і розголошення якої здатне заподіяти серйозну шкоду національній безпеці України.

Несприйняття втіленого в розглядуваних проєктованих приписах підходу лише посилюється, якщо згадати про відсутність диференціації відповідально-

---

²Збройний конфлікт – це збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, зазвичай за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт).

сті за необережні розголошення державної таємниці та втрату носія інформації, що містить державну таємницю, зокрема й через спричинення такою поведінкою потенційних тяжких наслідків.

Вище вже відмічалось, що одним із нововведень у Проекті стало розширення кола суб'єктів, спроможних нести відповідальність за певні різновиди відповідних діянь. Однак якщо визнання суб'єкта умисного розголошення державної таємниці загалом теоретично може бути виправданим з огляду на передбачення в спеціальних законах обов'язку нерозголошення, то криміналізація необережної втрати носія інформації, яка містить державну таємницю, через порушення порядку поводження з ним *загальним суб'єктом*, виглядає вельми сумнівною. Навіть якщо передбачити загальний обов'язок у разі виявлення документів чи інших носіїв, явно ідентифіковуваних як таких, що містять державну таємницю, передавати їх органам безпеки України, то недотримання такого обов'язку не підпадатиме під *«втрату ... внаслідок порушення порядку поводження»*. Тому суб'єкт необережної втрати носія інформації, як убачається, має залишитися спеціальним.

Наостанок зазначимо, що з метою удосконалення Проекту його авторам також пропонується звернути увагу на кримінальне законодавство країн-членів ЄС стосовно відповідальності за незаконні дії з таємною інформацією (таємницею у сфері національної оборони), у т. ч. на статті 413-9 – 413-12 КК Франції, якими передбачено відповідальність, зокрема, за незаконні знищення, видалення чи відтворення будь-яким способом такої інформації, а так само за заволодіння нею з метою знищення, видалення, відтворення чи доведення до відома інших осіб [12]. Насправді, якщо задуматися, то згідно з Проектом знищення конфіденційної інформації карається (ст. 4.7.10), а державної таємниці – ні (вважати це диверсією стало проблематичним, адже у відповідній нормі (п. 1 ст. 9.1.11) йдеться виключно про знищення об'єктів критичної інфраструктури).

Висновки. Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що Проект у частині регламентації відповідальності за кримінальні правопорушення проти таємниці інформації, що належить державі, потребує істотного доопрацювання. Йдеться щонайменше про необхідність:

1) корегування більшості передбачених розділом 9.2 Проекту ознак, які підвищують тяжкість аналізованих злочинів (як на один, так і на два ступеня), за результатами чого їх зміст має бути приведений у відповідність до розроблених у кримінально-правовій доктрині вимог щодо кваліфікуючих ознак як способу диференціації кримінальної відповідальності;

2) надання відповідного «кваліфікуючого» (диференціюючого) значення певним наслідкам розглядуваних діянь;

3) зміни кримінально-правового статусу окремих досліджуваних кримінальних правопорушень, ступінь тяжкості одних із яких наразі виглядає невідправ-

дано заниженим (передусім йдеться про відповідні проступки), а інших, навпаки, – дещо завищеним, особливо якщо порівняти його зі ступенем тяжкості об'єктивно небезпечніших злочинів проти державної безпеки (забезпечення системності);

4) уточнення ознак предмета злочину, передбаченого ст. 9.2.3;

5) заміни вживаного у статтях 9.2.4 та 9.2.5 формулювання «в умовах воєнного стану» на «в особливий період», що у перспективі дало б можливість кваліфікувати за ними і відповідні діяння, вчинені в умовах фактично триваючого збройного конфлікту, який не супроводжувався оголошенням воєнного стану;

6) повернення характерного для чинного кримінального законодавства «спеціального» статусу суб'єкта, спроможного нести відповідальність за втрату носія інформації, що містить державну таємницю (ст. 9.2.7 Проекту);

7) врахування при удосконаленні відповідних положень Проекту позитивного іноземного досвіду (передусім європейських країн).

Список використаних джерел

1. Мармура О. З. Ознаки, що кваліфікують злочин: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 280 с.
2. Усов Д. С. Кримінально-правова характеристика суб'єкта розголошення державної таємниці. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 3. С. 251–258.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
4. Проект нового Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 30.01.2023 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stantom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 20.04.2023).
5. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 241 с.
6. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент. / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан, С. С. Чернявський та ін.; за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ: Норма права, 2022. 278 с.
7. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., допов. Харків: Право, 2013. Т. 2: Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. 2013. 1040 с.
8. Пономаренко Ю. Несанкціоноване поширення військово значущої інформації: питання кримінально-правової кваліфікації та застосування кримінально-правових засобів. *Право України*. 2022. № 11. С. 100–117.
9. Бойчук В. Ю. Кримінальна відповідальність за передачу або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2021. 237 с.
10. Мовчан Р. Посилення кримінальної відповідальності за державну зраду та диверсію, вчинені в умовах воєнного часу: правотворчі та правозастосовні проблеми. *Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану*: збірник матеріалів Всеукраїн-

ської науково-практичної конференції в авторській редакції (м. Кропивницький, 27 жовтня 2022 року). Кропивницький, 2022. С. 116–119.

11. Вислоцька Т. Ю. Кримінально-правова охорона таємниці в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 275 с.
12. Code pénal (Adoption 22 juillet 1992). URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2021-05-31 (in French).

References

1. Marmura, O. Z. (2019). *Oznaky, shcho kvalifikuiut zlochyn: monohrafiia*. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav (in Ukrainian).
2. Usov, D. S. 2013. Kryminalno-pravova kharakterystyka sub'iehta rozgholoshennia derzhavnoi taiemnytsi. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, (3), 251–258 (in Ukrainian).
3. Melnyk, M. I., Khavroniuk, M. I. (red.). (2018). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy / 10-te vyd., pererobl. ta dopov.* Kyiv: VD «Dakor» (in Ukrainian).
4. Projekt novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy (kontrolnyi tekst stanom na 30.01.2023 r.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-standom-na-30-01-2023.pdf> (data zvernennia: 20.04.2023) (in Ukrainian).
5. Movchan, R. O. (2022). «Voienni» novely Kryminalnoho kodeksu Ukrainy: pravotvorchi ta pravozastosovni problemy: monohrafiia. Kyiv: Norma prava (in Ukrainian).
6. Vozniuk, A. A., Dudorov, O. O., Movchan, R. O. ta in. (2022). *Novely kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy, pryiniati v umovakh voiennoho stanu: nauk.-prakt. koment. / Vozniuk, A. A., Movchan, R. O., Cherniei, V. V. (red.)*. Kyiv: Norma prava (in Ukrainian).
7. Tatsiy, V. Ya., Pshonky, V. P., Borysova, V. I., Tiutiuhina, V. I. (2013). *Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar: u 2 t. / 5-te vyd., dopov.* Kharkiv: Pravo.
8. Ponomarenko, Yu. (2022). Nesanktsionovane poshyrennia viiskovo znachushchoi informatsii: pytannia kryminalno-pravovoi kvalifikatsii ta zastosuvannia kryminalno-pravovykh zasobiv. *Pravo Ukrainy – The law of Ukraine*, (11), 100–117 (in Ukrainian).
9. Boichuk, V. Yu. (2021). *Kryminalna vidpovidalnist za peredachu abo zbyrannia vidomostei, shcho stanovliat sluzhbovu informatsiiu, zbranu u protsesi operatyvno-rozshukovoi, kontrroviduvalnoi diialnosti, u sferi oborony krainy. Candidate's thesis* (in Ukrainian).
10. Movchan, R. (2022). *Posylennia kryminalnoi vidpovidalnosti za derzhavnu zradu ta dyversiiu, vchyneni v umovakh voiennoho chasu: pravotvorchi ta pravozastosovni problemy. Prottydiia kryminalnym pravoporushenniam v umovakh voiennoho stanu: zbirnyk materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii v avtorskii redaktsii – Combating criminal offenses in the conditions of martial law: a collection of materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference in the author's edition (m. Kropyvnytskyi, 27 zhovtnia 2022 roku)*. Kropyvnytskyi, 116–119 (in Ukrainian).
11. Vyslotska, T. Yu. (2017). *Kryminalno-pravova okhorona taiemnytsi v Ukraini. Candidate's thesis*. (in Ukrainian).
12. Code pénal (Adoption 22 juillet 1992). URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2021-05-31 (in French).

Roman Movchan, Mykola Rubashchenko. Criminal-Legal Protection of Secret Information Belonging to the State, According to the Draft Criminal Code of Ukraine: Separate Discussion Provisions

The article analyzes separate provisions of the draft of the new Criminal Code of Ukraine, dedicated to the regulation of responsibility for criminal offenses against the secrecy of information belonging to the state. Debatable aspects of the considered projected prescriptions were identified, as well as recommendations for their improvement were developed.

In particular, as a result of the writing of the article, the need to correct most of the features provided for in the relevant section of the Project, which increase the severity of the analyzed crimes (both by one and two degrees), was proven, as a result of which their content should be brought into line with those developed in the criminal law doctrine requirements for «qualifying» features as a means of differentiating criminal liability. The justification of giving the appropriate qualifying meaning to certain consequences of the actions under consideration is also argued.

The expediency of changing the criminal legal status of certain criminal offenses under consideration is substantiated, the degree of severity of some of which currently appears to be unjustifiably understated (primarily related to misdemeanors), while others, on the contrary, are somewhat overstated.

The expediency of: a) clarification of the features of the subject of the crime provided for in Art. 9.2.3; b) replacement of the wording «under martial law» used in Articles 9.2.4 and 9.2.5 with «in a special period», which in the future would make it possible to qualify according to these norms the corresponding acts committed in the conditions of an actually ongoing armed conflict, which was not accompanied by the declaration of martial law; c) return of the «special» status of the subject, which is characteristic of the current criminal legislation, capable of bearing responsibility for the loss of a carrier of information containing a state secret (Article 9.2.7 of the Project). In addition, it is emphasized that when improving the relevant provisions of the Project, it is necessary to take into account positive relevant foreign experience (primarily of European countries).

Keywords: *national security, official information, state secret, intelligence secret, unauthorized distribution, disclosure, loss, special period, martial law, criminal responsibility, differentiation of responsibility.*